

מכון הדר

MECHON HADAR

על מנהיגות ורוח

ר' אביטל הוכשטיין – hochstein@hadar.org

פרשת פנחס, תשע"ז

מהן התכונות הנדרשות ממנהיג? מיהו מנהיג טוב? מהם תפקידיו של המנהיג הפורש בבחירת יורשו? פרשתנו מציעה לשאלות הללו תשובות מורכבות ומפתיעות.

אחד הרגעים הדרמטיים ביותר בפרשה הוא הרגע שבו מבשר האל למשה על אופן מותו, ומזכיר לו מדוע לא יזכה להיכנס לארץ לא וימשיך להנהיג את העם. האלוהים מדבר אל משה ואומר לו:

במדבר כז, י"ב – י"ד

עלה אל הר העברים הנה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל: וראיתה אתה ונאספת אל עמי גם אתה פאשר נאסף אהרן אחיך: פאשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מי מריבת קדש מדבר צן:

שלא כמו בפרשת ואתחנן, שם מבקש משה הקלה בתנאי העונש, הרי שבפרשה שלנו נראה לכאורה כי משה מקבל את פסק הדין, ותגובתו פונה אל העתיד. משה מבקש מאלוהים שימנה מנהיג חלופי: "יפקד ה' אלהי הרוחת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה" (שם, ט"ז).

כל מילה בבקשה זו היא מרתקת וטעונה, ונתייחס כעת רק לנקודות בודדות בתוכה.

"פקידה" במקרא משמעה פעמים רבות מינוי – למשל אצל יוסף הממונה על ידי פוטיפר:

בראשית לט, ד'

וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף תָּן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרֹת אֹתוֹ וַיִּפְקְדֵהוּ עַל-בְּיֹתוֹ וְכָל-יִשְׁלֹוֹ נָתַן בְּיָדוֹ:

אולם, המילה "פקידה" טעונה גם במטען של נוכחות או מעורבות אלוהית:

שם לט, ה'

וַיְהִי מֵאֲזַז הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ וַיִּבְרָךְ ה' אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלֵי יוֹסֵף וַיְהִי בְרָכָת ה'
בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֵה:

או בדרישת יוסף אל אחיו:

שם נ, כ"ד

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אָנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקְדוּ יִפְקְדוּ אֶתְכֶם וְהִעֲלֶה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת:

לנוכח ההבנה הלשונית הזאת, נדמה כי בקשתו של משה אינה רק שאלוהים ימנה אדם כלשהו תחתיו, אלא שמינוי זה יהיה מלווה, כמו בחייו של משה עצמו, בנוכחות אלוהית בצד המנהיג ובקרב העם. ואכן, אלוהים נענה לבקשת משה ואף למעלה מזה, שכן הוא בוחר באדם שתכונותיו זהות לאופן שבו מבין משה את תכונות האלוהים עצמו:

שם כז, ט"ו – י"ח

וַיַּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: ... וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח
לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ...

אלוהי הרוחות ממנה איש אשר רוח בו.

במדרשי ההלכה, המדרשים מתקופת התנאים, נמצאים שני נרטיבים שונים המתבססים על הביטוי

'אלוהי הרוחות' המתאר את אלוהים, אולם הם מבינים אותו בצורות שונות.

בספרי במדבר מתואר האלוהים ככזה שממונה על כל הרוחות – כלומר כשליט, אדון על חייהם של כל בני האדם:

ספרי במדבר פרשת פינחס פיסקא קלט

יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר – מגיד הכתוב שכל הרוחות אין יוצאות אלא מלפניו.

התיאור בספרי ממשיך ויוצר קשר בין 'אלוהי הרוחות' לבין הפועל פ.ק.ד.:

ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר – סימן זה יהיה בידך שכל זמן שאדם נתון בחיים נפשו פקודה ביד קונה שנאמר ... "בידך אפקיד רוחי" (תהלים לא, ו').

אלוהים בתיאור זה הוא "אלוהי הרוחות" משום שהוא ממונה על רוחם של בני האדם אשר מפקידים רוחם עימו.

הפירוש בקובץ המדרשים המקביל, ספרי זוטא, מציע הסתכלות שונה. שם מתואר אלוהי הרוחות כאלוהים שיכול להכיל רוחות שונות, בני אדם מגוונים. כלומר הדגש איננו על היותו מנוי על בני האדם אלא על יכולתו להכיל את שונותם:

ספרי זוטא פרק כז פסוק ט"ז

יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר – האל שהוא יודע דעת ורוח של כל אחד ואחד איזו בגבוה איזו בנמוכה איזו הימנת' ואיזו קפדנית [וכן הוא אומר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם (תהלים לג, ט"ו) ואומר ותוכן לבות ה' (משלי כא, ב')]:

דרשנים שונים מקשרים בצורות שונות בין תיאור אלוהים כ'אלוהי הרוחות' לבין הבחירה ביהושע.¹ בספרי זוטא, המוזכר לעיל, המתאר את האלוהים כמי שמכיר כל אדם אדם על שונותינו, מוצע קשר בין תיאור מאפייניו של אלוהים כמי שמבין את הרוחות, לבין בקשתו של משה:

ספרי זוטא פרק כז פסוק י"ח

ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע", לפי שאמר משה יפקוד ה' אלהי הרוחות אמר לו המקום משה הרי מה שבקשת נתון לך: – ... "איש אשר רוח בו", שיהא הולך עם הקפדנים כפי דעתן ועם המתונים כפי דעתן:

מדרש זה מרתק מכמה סיבות. ראשית, משום שכאמור, הוא מזהה בין תיאורו של אלוהים בפי משה כ'אלוהי הרוחות' לבין תיאורו של יהושע בפי האלוהים כ'איש אשר רוח בו'. שנית, הוא מציע שיהושע עצמו הוא אדם שיכול להכיל אנשים שונים ולהתמודד עימם. שלישית, המדרש מציע שכך הבין אלוהים את בקשתו של משה, כלומר שאלוהים הבין שעם תיאורו של משה את האלוהים הוא גם מבקש שהמנהיג החדש הנבחר יהיה דומה לו מבחינה זו.

רש"י מזקק, מבהיר ומסביר את בקשתו של משה כך בפירושו:

רש"י במדבר פרק כז פסוק ט"ז

"אלהי הרוחות" – למה נאמר? אמר לפניו: ריבוננו של עולם גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו:

כך, למעשה תקוותו ובקשתו של משה היא למנהיג שיוכל להכיל את ריבוי הקולות בציבור, את האנשים המגוונים והשונים המרכיבים את קהילתו.

---

¹ רבינו בחיי, בפירושו מימי הבניים, מקשר בין ההבנה אודות אלוהים על בסיס תיאורו כ'אלוהי הרוחות' לבין בקשתו של משה. לפי פירושו, מבקש משה מהאלוהים להשתמש בתוכנותיו על אודות בני האדם על מנת לבחור את המנהיג הראוי לעם.

רבינו בחיי במדבר פרק כז פסוק ט"ז

יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר. אתה היודע רוחו של כל אחד ואחד ומי הוא הראוי להיות פקיד עליהם.

***

נסיים בפרשייה נוספת המופיעה בפרשתנו ובהצעת פירוש לסמיכות הפרשיות. לפני בקשת משה למינוי מחליף, מסופר בפרשתנו על בקשתן של בנות צלפחד: "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו" (במדבר כז, ד'). משה איננו נותן להן מענה ישיר, אלא מפנה את הסוגיה אל האל: "ויקרב מִשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לְפָנַי ה'". המענה האלוהי הוא חד משמעי: "ויאמר ה' אל מִשֶׁה לֵאמֹר: כֵּן בְּנֹת צִלְפָּחַד דִּבְרַת" (ה' – ז').

לנוכח הפירושים שראינו, נראה שיכולתו של האלוהים להכיל אמירות של בני אדם כאשר אלו צודקות, גם אם דבריהם אינם הולכים בתלם של הזרם המרכזי, היא הרקע לפנייה משה אל האלוהים "אלוהי הרוחות". ואולי כך יש להבין את בקשת משה כדברי הספרי "איש אשר רוח בו" – אדם אשר גם הוא מבין ברוחות. משה מבין ומכיר בחסר שיש בו, הוא לא ידע להכיל את הרוחות ולקבל את דברי בנות צלפחד, והוא מקווה למנהיג חדש שיבוא אחריו אשר כן יעשה זאת.